

67 BIOKEMIČNE LABORATORIJSKE PREISKAVE

Nana Fartek

1. Kaj so biokemične laboratorijske preiskave?

Biokemične laboratorijske preiskave (biokemija) je izraz za preiskavo snovi v telesnih tekočinah, ki v telesu nastanejo z biokemičnimi procesi. Nastajajo v različnih organih in zato zrcalijo delovanje teh organov ali pa se ob okvarah drugače presnavljajo in spremenjene koncentracije zopet kažejo na napako člena v presnovni verigi.

2. Kakšen je namen določanja?

Spremembe biokemičnih označevalcev preko dogovorno določenih meja glede na vrednosti pri zdravi populaciji so značilne za bolezenske procese. Z meritvami biokemičnih označevalcev si pomagamo pri spremljanju delovanja organov. Delovanje ledvic spremljamo z določanjem kreatinina, sečnine v krvi in proteinov v urinu, delovanje jeter spremljamo z merjenjem količine jetrnih encimov (ALT, AST, AF, gamaGT) in jetrnih izločkov (bilirubin), poškodbo srčne mišice ob infarktu ocenimo z dvigom troponina, kreatinin kinaze (CK) in laktat dehidrogenaze (LDH), ogroženost žilja ocenjujemo s količino različnih vrst holesterola (LDL, HDL) in trigliceridov, za vnetja trebušne slinavke je značilen dvig pankreatičnih encimov amilaze in lipaze, za vrednotenje delovanja endokrinega dela trebušne slinavke merimo sladkor v krvi, za oceno vrste presnove (aerobna ali anaerobna) merimo laktat itn.

3. Kdo opravlja določanje?

Določanje biokemičnih označevalcev poteka v laboratoriju/ih, ki jih imajo vse bolnišnice in zdravstveni domovi. Zasebne ambulante pošiljajo vzorce v laboratorije ZD ali pa zasebnim laboratorijem.

4. Kdo vas na preiskavo napoti?

Na preiskavo vas napoti zdravnik družinske medicine, zdravnik internist ali kateri koli drugi klinični specialist, ki iz različnih razlogov želi poznati stanje določenih organov. Lahko vas pošlje na odvzem krvi v laboratorij z napotnico, če obiščete ambulanto; če pa ste v bolnici, je vzorec krvi, plevralne tekočine, peritonealne tekočine, možganskega likvorja, sklepne tekočine odzvet v bolnišnici in tam tudi poslan na laboratorijsko analizo.

5. Kako se pripravite na posege, potrebne za biokemično analizo?

Posegi, za katere se morate posebej pripraviti, so *plevralna punkcija, peritonealna punkcija, lumbalna punkcija in punkcija sklepa*. Zdravniku morate povedati, katera zdravila jemljete, ali ste alergični na katero od zdravil (tudi anestetik), ali imate pogoste krvavitve in težave s strjevanjem krvi, ali jemljete zdravila, kot so acetilsalicilna kislina, nesteroidni antirevmatiki (večina protibolečinskih zdravil v vsakodnevni rabi) ali varfarin, in če ste noseči.

6. Kako preiskava poteka?

Največkrat gre za odvzem *vzorca krvi iz vene na podlahti*, ki ga poznamo v vsakodnevni praksi. Na nadlaht se preveže elastična preveza, ki preprečuje odtok venske krvi in s tem povzroči nabrekanje ven podlahti. Mesto vboda se razkuži. Z iglo se nabode veno in na iglo pritrdi epruveto, zrahlja prevezo. Ko je v epruveti dovolj krvi, se epruveto odstrani, nato pa se odstrani še iglo in mesto vboda pokrije z gazo ter prelepi. Na mesto vboda pritiskamo s prsti približno pol minute, da se krvavitev ustavi in s tem zmanjšamo možnost nastanka modrice. Vensko kri odvzame medicinski tehnik ali medicinska sestra.

Vse ostale preiskave opravi zdravnik. Opravljeni morajo biti aseptično, tj. v strogo sterilnih pogojih.

Plevralna tekočina se dobi s plevralno punkcijo (torakocentezo), ki se vedno izvaja v bolnišnici. Bolnik sedi, nagnjen naprej, iglo se zapiči na hrbtu v liniji spodnjega kota lopatice pod 6. ali pod 7. rebrom. Predel punkcije prej omrtvijo z lokalnim anestetikom, kar nekoliko peče. Punkcija, ki sledi, zato ne boli.

Peritonealna tekočina se dobi s peritonealno punkcijo (paracenteza). Bolnik leži z odkritim trebuhom. Očisti se koža, ki jo bo igla prebodla, omrtvi z lokalnim anestetikom, nato pa prebode z večjo iglo in posrka del peritonealne tekočine iz trebušne votline.

Možganski likvor se dobi z lumbalno punkcijo. Bolnik leži na boku in skrčen s kolena proti bradi. Očisti se koža, ki jo bo igla prebodla, razkuži, omrtvi z lokalnim anestetikom, nato pa vstavi igla med L3 in L4 ali med L4 in L5. Posrka se likvor in ga pošlje na analizo. Poseg se lahko opravlja tudi sede z glavo med kolena, kjer se lega vretenc manj spremeni.

Sklepna tekočina se dobi s punkcijo sklepne špranje z različnimi pristopi pri različnih sklepih. Najpogostejša punkcija je kolenska. Kožo se umije, razkuži, omrtvi in prebode ter posrka sklepno tekočino.

7. Kakšne neprijetnosti lahko pričakujete?

Pri plevralni in peritonealni punkciji ter punkciji sklepne špranje je lahko edina neprijetnost *blaga bolečina na mestu vboda*. Pogosta neprijetnost lumbalne punkcije je glavobol s slabostjo, ki ga umirijo nesteroidni analgetiki. Kontakt igle z živcem lahko privede do parestezij (nenavadnih občutkov) v nogi.

8. Kakšne so nevarnosti preiskave?

Nevarnost plevralne punkcije je krvavitev iz nabodenih prsnih organov ali prepone in pnevmotoraks (zrak v plevralnem prostoru, ki pritiska na pljuča in otežuje dihanje, polnitev srca). Nevarnost parietalne punkcije je okužba (posledično peritonitis), krvavitev ali pa prebodnje črevesa (z iztokom črevesne vsebine in prav tako s peritonitisom). Nevarnosti lumbalne punkcije so spinalna ali epiduralna krvavitev, poškodba hrbtenjače ali živca z iglo ali celo paraplegija.

9. Kdaj bodo znani izvidi preiskave?

Preiskave so rutinske in rezultati so znani še isti dan ali najkasneje naslednji dan po posegu.

10. Čemu bodo služili izvidi preiskave?

Izvidi preiskave služijo lažjemu diagnosticiranju vzroka težav in oceni stanja organskih sistemov. Lahko so tudi namenjeni preventivi srčno-žilnih obolenj – ateroskleroze (holesterol, trigliceridi, sladkor v krvi).